

Chương VI

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẠO ĐỨC, NHÂN VĂN, VĂN HÓA

HCM tiếp cận CNXH từ phương diện nhân văn,
văn hóa

Tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức, nhân văn, văn hóa

- I. Tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức
- II. Tư tưởng nhân văn Hồ Chí Minh
- III. Tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa

I. TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẠO ĐỨC

1. Quan điểm về vai trò của đạo đức cách mạng.
2. Những phẩm chất đạo đức cơ bản của con người Việt Nam trong thời đại mới
3. Những nguyên tắc xây dựng đạo đức mới

1. Quan điểm về vai trò của đạo đức cách mạng

- a. Đạo đức - một trong những vấn đề quan tâm hàng đầu của Hồ Chí Minh trong sự nghiệp cách mạng*
- b. Vai trò của đạo đức trong đời sống của con người và xã hội*
- c. Phạm vi bao quát của tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh*

Tư tưởng đạo đức HCM có nguồn từ đâu?

1. Truyền thống đạo đức dân tộc VN, đc thể hiện rõ qua các bài viết của Bác

“Yêu tổ quốc ... học tập tốt ... dũng cảm”

Yêu thương nhân ái: thể hiện qua phạm trù của Nho giáo (Trung hiếu nhân nghĩa)

Bác đc hưởng từ nhỏ

Tư tưởng đạo đức HCM có nguồn từ đâu?

2. Đạo đức Cộng sản: Tiếp thu từ phương Tây
- + Công bằng, dân chủ (ko có ở phương Đông, ở phương Đông chỉ có phân biệt đẳng cấp)
  - + HCM có sự trao dồi đạo đức theo chuẩn mực hiện đại:
    - Hữu ái giai cấp, yêu thương con người
    - Giải phóng con người khỏi áp bức bằng cách mạng, hoạt động đem lại cuộc sống ấm no

a. Đạo đức - một trong những vấn đề quan tâm hàng đầu của Hồ Chí Minh trong sự nghiệp cách mạng

- Hồ Chí Minh quan tâm vấn đề đạo đức từ rất sớm và xuyên suốt cả cuộc đời:

+ Trong *Đường cách mệnh* Hồ Chí Minh đã đưa vấn đề “Tư cách của người cách mệnh” lên hàng đầu.

+ Trong *Di chúc*, Người dặn dò: “Mỗi đảng viên và cán bộ phải thật sự thấm nhuần *đạo đức cách mạng*, thật sự cần kiệm liêm chính, chí công vô tư”.

- Sự thống nhất giữa tư tưởng và hành vi, động cơ và hiệu quả, giữa lý luận và thực tiễn đã trở thành một *đặc trưng* nổi bật của Hồ Chí Minh.

+ Về lý luận: Người để lại một hệ thống quan điểm sâu sắc và toàn diện về đạo đức.

+ Về thực tiễn: Người luôn coi thực hành đạo đức là một mặt không thể thiếu của cán bộ, đảng viên và bản thân Người cũng là một tấm gương về đạo đức.

b. Vai trò của đạo đức trong đời sống của con người và xã hội

- Hồ Chí Minh coi đạo đức là *gốc*, là *nền tảng* của người cách mạng.
  - + Vì liên quan đến Đảng cầm quyền: mặt trái của quyền lực có thể làm tha hoá con người.
  - + Đạo đức là thước đo lòng cao thượng của con người
  - + Giá trị đạo đức tinh thần một khi được con người tiếp nhận sẽ biến thành một sức mạnh vật chất

+ Có đạo đức cách mạng thì khi gặp khó khăn gian khổ, thất bại cũng không lùi bước, chán nản; khi gặp thuận lợi và thành công không tự kiêu tự đại.

- Đức là gốc, nhưng đức và tài phải kết hợp, phẩm chất và năng lực phải đi đôi.

c. Phạm vi bao quát của tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh

Những vấn đề đạo đức đã được Hồ Chí Minh nghiên cứu một cách toàn diện:

- + *Đối với mọi đối tượng: công nhân, nông dân, trí thức, phụ nữ, thanh niên, thiếu niên nhi đồng, v.v..*
- + *Trên mọi lĩnh vực hoạt động của con người: sinh hoạt, học tập, lao động, chiến đấu, v.v..*
- + *Trên mọi phạm vi từ gia đình đến xã hội, từ giai cấp đến dân tộc, từ quốc gia đến quốc tế, v.v..*
- + *Trong cả ba mối quan hệ chủ yếu của mỗi người: đối với mình, đối với người, đối với việc.*

2. Những phẩm chất đạo đức cơ bản của con người Việt Nam trong thời đại mới

- a. Trung với nước, hiếu với dân
- b. Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư
- c. Yêu thương con người
- d. Tinh thần quốc tế trong sáng

a. *Trung với nước, hiếu với dân*

Về quan hệ đạo đức thì mối quan hệ của mỗi người với đất nước mình, với nhân dân, dân tộc mình là mối quan hệ lớn nhất. Về chuẩn mực đạo đức thì *trung* và *hiếu* là phẩm chất quan trọng nhất, bao trùm nhất.

Trung, hiếu là những khái niệm đã có trong tư tưởng đạo đức truyền thống Việt Nam và phương Đông đã được Hồ Chí Minh kế thừa và đưa vào nội dung mới.

Người chỉ rõ: “ngày xưa trung là trung với vua. Hiếu là hiếu với cha mẹ mình thôi.

Ngày nay, nước ta là Dân chủ Cộng hoà, ..., trung là trung với Tổ quốc, hiếu là hiếu với nhân dân; ta thương cha mẹ ta, mà còn phải thương cha mẹ người, phải cho mọi người đều biết thương cha mẹ”.

* Nội dung chủ yếu của *Trung với nước* là:

- + Trong mỗi quan hệ giữa cá nhân với cộng đồng và xã hội, phải biết đặt lợi ích của Đảng, Tổ quốc, của cách mạng lên trên hết, trước hết.
- + Quyết tâm phấn đấu thực hiện mục tiêu cách mạng.
- + Thực hiện tốt mọi chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước.

* Nội dung chủ yếu của hiếu với dân là:

- + Khẳng định vai trò sức mạnh thật sự của nhân dân.
- + Tin dân, học dân, lắng nghe ý kiến của dân, gắn bó mật thiết với nhân dân.
- + Chăm lo đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân.

b. Cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư

- Cần, kiệm, liêm, chính là gì?
  - + ***Cần*** cù là siêng năng, chăm chỉ, cố gắng, dẻo dai.
  - + ***Kiệm*** là tiết kiệm vật tư, tiền bạc, của cải, thời gian, không xa xỉ, không hoang phí.
  - + ***Liêm*** là trong sạch, không tham lam
  - + ***Chính*** trực là không tà, thẳng thắn, đứng đắn.

* Ý nghĩa của cần, kiệm, liêm, chính

+ Cần kiệm liêm chính trước hết có ý nghĩa quan trọng đối với *mỗi cá nhân con người*, là thước đo tính người:

+ Cần kiệm liêm chính càng có ý nghĩa cần thiết đối với *mỗi cán bộ, đảng viên*

+ Cần kiệm liêm chính còn có ý nghĩa đối với *một dân tộc*, làm nên giàu có về vật chất và tiến bộ về tinh thần của cả một dân tộc.

* Chí công vô tư là gì? Về thực chất, là sự tiếp nối cần kiệm liêm chính

- + Phải đặt lợi ích của tập thể, của nhân dân, của cách mạng lên trên lợi ích cá nhân, chống chủ nghĩa cá nhân.
- + Theo quan điểm của Hồ Chí Minh, chủ nghĩa cá nhân là một *thứ vi trùng rất độc, đẻ ra hàng trăm thứ bệnh khác nhau.*
- + *Đấu tranh chủ nghĩa cá nhân không có nghĩa là giày xéo lên lợi ích cá nhân, mà phải quan tâm đến lợi ích con người.*

c. Yêu thương con người

- Tình yêu thương con người là một tình cảm rộng lớn, trước hết dành cho những người cùng khổ, những người bị áp bức, bóc lột.

- Thể hiện trong mối quan hệ bạn bè, đồng chí, với mọi người bình thường trong quan hệ hàng ngày.

Thể hiện đối với những người có sai lầm, khuyết điểm biết sửa chữa, đối với những người lầm đường lạc lối đã hối cải...

Tình yêu thương con người phải được biến thành hành động cách mạng cụ thể.

d. Tinh thần quốc tế trong sáng

- Tư tưởng Hồ Chí Minh là sự thống nhất, hoà quyện giữa *chủ nghĩa yêu nước chân chính* với *chủ nghĩa quốc tế trong sáng*.
- Chủ nghĩa quốc tế là một trong những phẩm chất quan trọng nhất của đạo đức cộng sản chủ nghĩa.
- Nội dung chủ nghĩa quốc tế trong tư tưởng Hồ Chí Minh rộng lớn và sâu sắc. Đó là sự tôn trọng và thương yêu tất cả các dân tộc, nhân dân các nước, chống sự hằn thù, bất bình đẳng dân tộc và sự phân biệt chủng tộc. Đó là tinh thần quốc tế vô sản: “bốn phương vô sản đều là anh em”

3. Những nguyên tắc xây dựng đạo đức mới

- a. Nói đi đôi với làm, phải nêu gương về đạo đức (quan trọng nhất)
- b. Xây đi đôi với chống
- c. Phải tu dưỡng đạo đức suốt đời: tự giác rất quan trọng

a. Nói đi đôi với làm, phải nêu gương về đạo đức

- Đây là một trong những nét đẹp của truyền thống văn hoá phương Đông: “một tấm gương sống còn có giá trị hơn một trăm bài diễn văn tuyên truyền”.

+ Đạo đức mới, đạo đức cách mạng thì nói phải đi đôi với làm, chống lại tư tưởng và hành động: *nói nhiều làm ít, nói mà không làm, thậm chí nói một đằng làm một nẻo. Nói đi đôi với làm* còn nhằm chống thói đạo đức giả.

+ Ngoài tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh, còn rất nhiều những tấm gương “người tốt việc tốt” rất gần gũi trong đời thường mà chúng ta cần học tập.

b. Xây đi đôi với chống

- Xây dựng đạo đức mới là quá trình kết hợp chặt chẽ giữa xây và chống. Xây phải đi đôi với chống, muốn xây phải chống, chống nhằm mục đích xây.
- Xây là giáo dục những phẩm chất mới, đạo đức cách mạng cho con người Việt Nam trong thời đại mới theo tư tưởng Hồ Chí Minh.
  - + Mỗi người phải có ý thức tự giác trau dồi đạo đức. Bản thân sự tự giác cũng là phẩm chất đạo đức quý.
  - + Trên cơ sở giáo dục, đồng thời phải tạo thành phong trào quần chúng rộng rãi.

Hồ Chí Minh đã phát động nhiều phong trào:

1952: Phong trào thi đua thực hành tiết kiệm, chống tham ô-lãng phí-quan liêu.

1963: Cuộc vận động “3 xây, 3 chống”: “nâng cao ý thức trách nhiệm, tăng cường quản lý kinh tế-tài chính, cải tiến kỹ thuật, chống tham ô-lãng phí-quan liêu”

- Chống với những cái xấu, phải tiến hành bằng tự phê bình và phê bình, giáo dục, thuyết phục, kỷ luật... Hơn nữa, phải thấy trước những gì có thể xảy ra để đề phòng, ngăn chặn.

Hồ Chí Minh cho rằng con đường tiến lên chủ nghĩa xã hội có nhiều kẻ địch nhưng thường có ba loại:

- + *Chủ nghĩa tư bản và bọn đế quốc* là kẻ địch rất nguy hiểm
- + *Thói quen và truyền thống lạc hậu* cũng là kẻ địch to, ngấm ngấm ngăn trở cách mạng tiến bộ
- + *Chủ nghĩa cá nhân* là bạn đồng minh của hai kẻ địch kia.

c. Phải tu dưỡng đạo đức suốt đời

- Tu dưỡng đạo đức là một truyền thống tốt đẹp của dân tộc và của văn hoá phương Đông.
- Tu dưỡng đạo đức là một trong những yêu cầu có ý nghĩa quan trọng hàng đầu. “Đạo đức cách mạng không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong”.

- Cái ác luôn ẩn nấp trong mỗi con người, vì vậy không được sao nhãng việc tu dưỡng, mà phải rèn luyện suốt đời, bền bỉ.
- Tu dưỡng đạo đức phải gắn liền với hoạt động thực tiễn, trên tinh thần tự giác của cá nhân, cũng như dựa vào dư luận của quần chúng.

II. TƯ TƯỞNG NHÂN VĂN HỒ CHÍ MINH

1. Con người là vốn quý nhất-nhân tố quyết định thắng lợi của cách mạng
2. Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng
3. Xây dựng con người là chiến lược hàng đầu của cách mạng

Hình thành từ đâu?

Từ hoàn cảnh, lao động, chiến đấu của cả dân tộc

Đc đúc kết trong nghìn năm

Luôn gắn với độc lập tự do dân tộc, chống xâm lược

Mọi người yêu quý đùm bọc nhau, với khát khao lớn 1st là độc lập tự do → giúp ta vượt qua muôn trùng khó khăn để chiến thắng

Nguồn gốc tư tưởng nhân văn: CN Marx - Lenin

Chỉ ra phương thức giải phóng con người, ko chỉ yêu thương đùm bọc mà cần có sự nghiệp cách mạng: “Sự nghiệp cách mạng là của quần chúng nhân dân lao động – những người sáng tạo ra lịch sử.”

Con đường chấm dứt đau khổ

Khẳng định bản chất xã hội của con người: Bản chất con người là tổng hòa các điều kiện xã hội căn bản

1. Con người là vốn quý nhất-nhân tố quyết định thắng lợi của cách mạng

- a. Nhận thức về con người
- b. Thương yêu, quý trọng con người
- c. Tin vào sức mạnh, phẩm giá và tính sáng tạo của con người
- d. Lòng khoan dung rộng lớn

a. Nhận thức về con người

- Bản chất xã hội của con người:

+ Mác-Lênin quan niệm: “Trong tính hiện thực của nó, bản chất con người là tổng hoà các mối quan hệ xã hội”

+ Quan niệm của Hồ Chí Minh: “Chữ người, nghĩa hẹp là gia đình, anh em, họ hàng, bầu bạn. Nghĩa rộng là đồng bào cả nước. Rộng hơn là cả loài người”. Ở đây con người được hiểu theo các cấp độ xã hội.

- Con người mang tính chất lịch sử-cụ thể:
  - + Trước CMT8, Hồ Chí Minh thường nói đến các cụm từ “người nô lệ”, “người bóc lột”, “người bị bóc lột”, “người cùng khổ”, “người mất nước” v.v..
  - + Sau CMT8: “đồng bào”, “quốc dân”, “nhân dân”v.v..
  - + Sau 1954: “người chủ xã hội”, “lao động trí óc”, “lao động chân tay” v.v..

Hồ Chí Minh thường xem xét con người trong các mối quan hệ xã hội, trong các quan hệ giai cấp; theo giới tính, lứa tuổi, nghề nghiệp; trong khối thống nhất của cộng đồng dân tộc và quan hệ quốc tế.

- Hồ Chí Minh chỉ dùng khái niệm “CON NGƯỜI” trong một số trường hợp hãn hữu.

+ *Tuyên ngôn của Hội liên hiệp thuộc địa*, Người viết nhân dân thuộc địa bị tước đoạt mất các quyền lợi gắn liền với “phẩm giá con người”.

+ *Lời kêu gọi* trên trang nhất, số đầu tiên, báo *Le Paria*, viết sứ mệnh tờ báo là “giải phóng con người”.

+ *Di chúc*: “Đầu tiên là công việc đối với con người”.

- Con người là cốt lõi của tư tưởng nhân văn Hồ Chí Minh, được thể hiện ở ba nội dung:

- + Sự cảm nhận, cảm thông hết sức sâu sắc mọi niềm đau nỗi khổ của con người nô lệ và con người cùng khổ.
- + Quyết tâm hy sinh chiến đấu để giải phóng con người và đem lại tự do hạnh phúc cho con người.
- + Tin tưởng tuyệt đối ở khả năng tự giải phóng của con người

b. Thương yêu, quý trọng con người

- Hồ Chí Minh đã từng khái quát về triết lý cuộc sống: “Nghĩ cho cùng, mọi vấn đề... là vấn đề ở đời và làm người. ở đời và làm người là phải thương nước, thương dân, thương nhân loại đau khổ bị áp bức”.
- Tình yêu thương dành cho tất cả đồng bào, đồng chí-những người Việt Nam yêu nước, dành cho những người nô lệ mất nước, những người cùng khổ, v.v...
- Thương yêu con người nên Hồ Chí Minh luôn khao khát hoà bình, một nền hoà bình thật sự trong độc lập, tự do.

- Tấm lòng thương yêu con người của Hồ Chí Minh khác với lòng từ bi của Phật, lòng nhân ái của chúa Giêsu cả về đối tượng và cơ sở khoa học.

+ Về đối tượng: Hồ Chí Minh thương yêu con người đang sống thực trên thế gian này, hướng con người tìm những hạnh phúc thực trên thế gian.

+ Về cơ sở khoa học, chỉ ra được nguồn gốc của sự đau khổ của những người nô lệ, mất nước, của những người lao động làm thuê là chủ nghĩa thực dân, đế quốc tàn bạo, là ách áp bức, bóc lột giai cấp. Từ đó, chỉ ra con đường cách mạng, con đường giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người.

c. Tin vào sức mạnh, phẩm giá và tính sáng tạo của con người

- Hồ Chí Minh có lòng tin mãnh liệt vào tính chủ động sáng tạo của quần chúng nhân dân.
- Theo Hồ Chí Minh, “trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân, trong thế giới không gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân”.

- + Dân ta là tài năng, trí tuệ và sáng tạo, với lòng sốt sắng thực hiện con đường cách mạng.
- + Nếu không có nhân dân thì Chính phủ không đủ lực lượng; nếu không có Chính phủ thì nhân dân không có ai dẫn đường. Đảng lãnh đạo để dân làm chủ.
- + Xuất phát từ niềm tin vào tình người. Theo Hồ Chí Minh, con người “dù là xấu, tốt, văn minh hay dã man đều có tình”.

d. Lòng khoan dung rộng lớn

Hồ Chí Minh có cách nhìn nhận, xem xét con người trong tính đa dạng của nó: trong quan hệ xã hội, trong tính cách, khát vọng, phẩm chất, tài năng v.v... “Năm ngón tay cũng có ngón vắn ngón dài. Nhưng vắn dài đều họp nhau lại nơi bàn tay. Trong mấy triệu người cũng có người thế này, thế khác, nhưng thế này hay thế khác đều dòng dõi của tổ tiên ta. Vậy nên ta phải khoan hồng đại lộ”.

Trên cơ sở đó lòng khoan dung ở Hồ Chí Minh có nội dung sâu sắc, rộng lớn:

- Đoàn kết rộng rãi, lâu dài các lực lượng.
- Đưa ra chính sách có lý, có tình đối với kiều dân nước ngoài ở Việt Nam.
- Chính sách khoan hồng, nhân đạo với tù binh.
- Chú ý giáo dục, nhẹ về xử phạt.
- Trân trọng mọi ý kiến khác nhau, kể cả những ý kiến không đồng tình, trái với suy nghĩ của Người.
- Nâng niu trân trọng khuyến khích mặt tốt, mặt thiện của con người, lấy đó để đẩy lùi phần xấu, phần ác.

2. Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng

- a. Con người là mục tiêu giải phóng của sự nghiệp cách mạng*
- b. Con người là động lực của cách mạng*

a. Con người là mục tiêu giải phóng của sự nghiệp cách mạng

- Mục tiêu cách mạng của Hồ Chí Minh là giải phóng dân tộc, giải phóng xã hội, giải phóng con người. Giải phóng con người, đem lại tự do hạnh phúc cho con người là mục tiêu triệt để nhất của mọi cuộc cách mạng.
- Mọi chủ trương, đường lối, chính sách đều phải xuất phát từ nhu cầu, nguyện vọng chính đáng của con người.

b. Con người là động lực của cách mạng:

- Cách mạng là sự nghiệp của quần chúng, sự nghiệp giải phóng dân tộc Việt Nam phải do chính nhân dân Việt Nam thực hiện.
- Con người là động lực chỉ có thể thực hiện được khi hoạt động có tổ chức, có lãnh đạo.
- Chú ý mối quan hệ biện chứng giữa *con người-mục tiêu* và *con người-động lực*.

3. Xây dựng con người là chiến lược hàng đầu của cách mạng

- Sự nghiệp “trồng người” là chiến lược hàng đầu của cách mạng: *muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những con người xã hội chủ nghĩa*. Con người xã hội chủ nghĩa có hai mặt gắn bó chặt chẽ với nhau:

+ Kế thừa những giá trị của con người truyền thống

+ Hình thành những phẩm chất mới: có tư tưởng xã hội chủ nghĩa, có đạo đức cách mạng, có trí tuệ và bản lĩnh để làm chủ, v.v..

- Hồ Chí Minh quan niệm: “Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”

+ Để “trồng người” cần phải áp dụng nhiều biện pháp, nhưng theo Hồ Chí Minh, giáo dục là biện pháp quan trọng nhất.

+ Điều này liên quan đến một mệnh đề: “tính người”-“tính người vốn thiện hay vốn ác” đã được tranh luận suốt chiều dài lịch sử Nho giáo. Hồ Chí Minh không thừa nhận “tính” là do trời phú sẵn mà phần nhiều do giáo dục mà nên.

- Xây dựng con người một cách toàn diện

+ Xây dựng mục đích, lối sống cao đẹp cho con người

+ Bồi dưỡng về đạo đức cách mạng

+ Bồi dưỡng về trí tuệ, trình độ văn hóa, ngoại ngữ, khoa học kỹ thuật...

+ Nâng cao sức khỏe...

Bồi dưỡng con người toàn diện theo quan điểm Hồ Chí Minh: Đức-trí-thể-mỹ.

III. TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VĂN HÓA

1. Hồ Chí Minh – Danh nhân văn hoá kiệt xuất
2. Những quan điểm chung của Hồ Chí Minh về văn hoá
3. Tư tưởng Hồ Chí Minh về một số lĩnh vực của văn hóa

1. Hồ Chí Minh – Danh nhân văn hoá kiệt xuất

Nghị quyết của UNESCO tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh với hai danh hiệu: “anh hùng giải phóng dân tộc của nhân dân Việt Nam & là 1 danh nhân văn hóa kiệt xuất”.

1/ Hồ Chí Minh đã để lại dấu ấn trong quá trình phát triển của nhân loại.

2/ Sự đóng góp quan trọng về nhiều mặt trong các lĩnh vực văn hóa, giáo dục, nghệ thuật.

3/ Kết tinh truyền thống văn hóa ngàn năm của nhân dân Việt Nam.

4/ Thể hiện những khát vọng của các dân tộc trong việc khẳng định bản sắc dân tộc mình và thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau.

- Hồ Chí Minh là người sáng tạo ra các giá trị văn hoá

5/ Người là một nhà báo cách mạng mẫu mực, người sáng lập nền báo chí cách mạng Việt Nam.

6/ Nhà giáo dục vĩ đại, người khai sinh nền giáo dục văn minh mới.

7/ Người đặt nền móng xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam.

2. Những quan điểm chung của Hồ Chí Minh về văn hoá

- a. Khái niệm “văn hóa” của Hồ Chí Minh
- b. Quan điểm về tính chất của nền văn hóa mới
- c. Quan điểm về chức năng của văn hoá

a. Khái niệm “văn hóa” của Hồ Chí Minh

“Vì lẽ sinh tồn cũng như vì mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật, những công cụ sinh hoạt hàng ngày về mặc, ăn, ở và phương thức sử dụng. Toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó là văn hóa. Văn hóa là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với những biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn”.

- Mối quan hệ giữa văn hóa với chính trị, kinh tế, xã hội

- + Văn hoá quan trọng ngang chính trị, kinh tế, xã hội
  - + Chính trị, xã hội có được giải phóng thì văn hóa mới được giải phóng.
  - + Xây dựng kinh tế để tạo điều kiện cho việc xây dựng và phát triển văn hóa.
  - + Văn hóa, nghệ thuật phải ở trong kinh tế và chính trị (có quan hệ mật thiết), phục vụ chính trị, thúc đẩy xây dựng và phát triển kinh tế.
- => “Văn hóa hóa kháng chiến, kháng chiến hóa văn hóa”

b. Quan điểm về tính chất của nền văn hóa mới

- Trong thời kỳ cách mạng dân tộc dân chủ: nền văn hoá được Đảng và Hồ Chí Minh xác định có tính chất *dân tộc-khoa học-đại chúng*

+ Tính dân tộc: khẳng định và phát huy giá trị văn hóa dân tộc, “đặc tính dân tộc”, “cốt cách dân tộc”, đồng thời biết tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại

- + Tính khoa học: tiến kịp xu thế phát triển của nhân loại (hiện đại nhưng biết chọn lọc phù hợp với thuần phong mỹ tục dân tộc)
- + Tính đại chúng: “Văn hóa phải thiết thực phục vụ cho nhân dân”

- *Thời kỳ cách mạng xã hội chủ nghĩa: tính chất của nền văn hoá mới phải xã hội chủ nghĩa về nội dung và dân tộc về hình thức*

+ *Nội dung xã hội chủ nghĩa: tính tiên tiến, tiên bộ, khoa học, hiện đại, biết tiếp thu tinh hoa văn hoá nhân loại, phù hợp với trào lưu tiến hoá trong thời đại mới.*

+ *Tính chất dân tộc: giữ gìn, kế thừa, phát huy những truyền thống văn hoá tốt đẹp của dân tộc, phát triển những truyền thống tốt đẹp ấy cho phù hợp những điều kiện lịch sử mới của dân tộc.*

- Từ Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng, vấn đề này được điều chỉnh lại: nền văn hoá mới là nền văn hoá *có nội dung xã hội chủ nghĩa và tính chất dân tộc*.

- Đến Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII, tính chất của nền văn hoá được xác định là một nền văn hoá *tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*.

- Hiến pháp 1992 xác định tính chất của nền văn hoá là *dân tộc, hiện đại, nhân văn*.

c. Quan điểm về chức năng của văn hoá

- *Bồi dưỡng tư tưởng đúng đắn và tình cảm cao đẹp*

+ Tư tưởng và tình cảm là vấn đề chủ yếu nhất của đời sống tinh thần của xã hội và con người.

+ Văn hoá phải làm cho ai cũng có lý tưởng tự chủ, tự cường, độc lập, tự do, “tinh thần vì nước quên mình, vì lợi ích chung mà quên lợi ích riêng”.

.

+ Tình cảm lớn cần đc chăm chút, nuôi dưỡng: lòng yêu nước, thương dân, thương nhân loại bị đau khổ, áp bức.

+ Tình cảm cao đẹp: con đường dẫn tới tư tưởng đúng đắn; tư tưởng đúng làm cho tình cảm cao đẹp hơn, con người ngày càng hoàn thiện

- Nâng cao dân trí

+ Văn hoá luôn gắn với dân trí. Không có văn hoá không có dân trí. Văn hoá nâng cao dân trí theo từng nấc thang, phục vụ mục tiêu cách mạng trước mắt và lâu dài.

+ Nâng cao dân trí bắt đầu từ việc làm cho người dân biết đọc, biết viết. Tiếp đến là sự hiểu biết các lĩnh vực khác nhau về chính trị, kinh tế, văn hoá.

Nâng cao dân trí: văn hóa đời sống hàng ngày, sinh hoạt, văn vở ...

Văn hóa rất quan trọng

- Bồi dưỡng những phẩm chất tốt đẹp, những phong cách lành mạnh, hướng con người vươn đến những giá trị chân, thiện, mỹ, không ngừng hoàn thiện bản thân mình

+ Những phẩm chất tốt đẹp làm nên giá trị của con người: phẩm chất chính trị, phẩm chất đạo đức, phẩm chất chuyên môn, nghiệp vụ v.v..

- + Có những phẩm chất chung cho mọi người, lại có những phẩm chất đạo đức dành cho các lĩnh vực hoạt động khác nhau của con người.
- + Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh phẩm chất đạo đức của cán bộ, đảng viên.
- + Muốn có được những phẩm chất và phong cách đó, tự bản thân con người rèn luyện chưa đủ, mà hoạt động văn hoá đóng chức năng rất quan trọng

3. Tư tưởng Hồ Chí Minh về một số lĩnh vực của văn hóa (ĐỌC THÊM)

- a. Văn hóa giáo dục
- b. Văn hoá văn nghệ
- c. Văn hóa đời sống

a. Văn hóa giáo dục

- Hồ Chí Minh phê phán nền giáo dục phong kiến và thực dân, chủ trương xây dựng một nền giáo dục mới.
  - + Nền giáo dục phong kiến: kinh viện, xa thực tế, coi sách thánh hiền là đỉnh cao tri thức
  - + Nền giáo dục thực dân: ngu dân, tạo thái độ thờ ơ đối với xã hội, xa rời đời sống lao động và đấu tranh của nhân dân; học để lấy bằng cấp.

- Mục tiêu của văn hóa giáo dục: nâng cao dân trí, bồi dưỡng tư tưởng, tình cảm cao đẹp, phẩm chất trong sáng, phong cách lành mạnh cho con người. Đào tạo ra những người có đức, có tài, “Học để làm việc, làm người, làm cán bộ”.

- Tính chất của nền văn hóa giáo dục mới: công nông hóa trí thức, trí thức hóa công nông.

Đây là một bước chuyển đổi to lớn tạo nên bộ mặt mới của nền văn hóa giáo dục Việt Nam.

- *Cải cách giáo dục* bao gồm xây dựng chương trình, nội dung dạy và học hợp lý
  - + Nội dung giáo dục phải đảm bảo kiến thức toàn diện: giáo dục chính trị, pháp luật, đạo đức, khoa học kỹ thuật...
  - + *Phương châm giáo dục*: kết hợp giữa học và hành, lý luận và thực tiễn, học tập với lao động; học mọi nơi, mọi lúc, học mọi người, học suốt đời, coi trọng việc tự học, tự đào tạo lại.
  - + *Phương pháp giáo dục*: phải xuất phát và bám chắc vào mục tiêu giáo dục
- Xây dựng mối quan hệ giữa nhà trường và xã hội, giữa thầy và trò

b. Văn hoá văn nghệ

- Văn nghệ: văn học và nghệ thuật, biểu hiện tập trung nhất của nền văn hoá, là đỉnh cao của đời sống tinh thần, là hình ảnh của tâm hồn dân tộc.

- Mục đích của văn chương: gắn liền với đối tượng phục vụ: *Vì ai mà mình viết? Mục đích viết là gì? Viết cái gì? Cách viết thế nào?*

Văn hóa nghệ thuật là một mặt trận: “Văn hóa nghệ thuật cũng là một mặt trận. Anh chị em là chiến sĩ trên mặt trận ấy”.

- *Tính chân thật của văn nghệ:*

- + Văn nghệ phải hướng về cuộc đời, góp phần xây dựng cuộc sống
- + Đi sát với sự thật là cơ sở để tạo nên những thành công trong sáng tác.

- *Tính dân tộc của văn nghệ:*

- + Nền văn hóa nghệ thuật của mỗi dân tộc đều có cốt cách riêng của dân tộc mình, Hồ Chí Minh xem tính dân tộc là một phẩm chất quan trọng của văn nghệ
- + Tính dân tộc của nền văn hóa nghệ thuật là sự thống nhất trong đa dạng.
- + Tính dân tộc gắn bó chặt chẽ với tính thời đại, hấp thu giá trị tốt đẹp các nền văn hóa khác để làm giàu nền văn hóa nghệ thuật của dân tộc mình

- *Tính nhân dân:*

+ Văn hoá nghệ thuật phải gắn liền với tư tưởng, tình cảm, quyền lợi của nhân dân.

+ Nhân dân với lương tri và thị hiếu tiếp nhận của mình là một chuẩn mực của giá trị nghệ thuật

+ Nhân dân không chỉ là người hưởng thụ, mà còn là người sáng tác văn hoá văn nghệ.

c. Văn hóa đời sống

- Văn hoá đời sống thực chất là *đời sống mới* với ba nội dung: *đạo đức mới, lối sống mới, nếp sống mới*.

+ *Đạo đức mới*: thực hành đời sống mới trước hết là thực hành đạo đức cách mạng. “Nêu cao và thực hành Cần, Kiệm, Liêm, Chính tức là nhen lửa cho đời sống mới”.

+ *Lối sống mới*: lối sống có lý tưởng, có đạo đức; kết hợp hài hoà truyền thống tốt đẹp của dân tộc và tinh hoa văn hoá nhân loại tạo nên lối sống văn minh, tiên tiến.

+ *Nếp sống mới*: xây dựng những thói quen và phong tục tập quán tốt đẹp, kế thừa và phát triển những thuần phong mỹ tục lâu đời của dân tộc

- Xây dựng đời sống mới phải thông qua tuyên truyền, giải thích, hướng dẫn cách làm cụ thể.
- Phải có những người làm gương, phải xây dựng được những tập thể kiểu mẫu để mọi người noi theo.
- Phải bắt đầu từ từng người, từng gia đình, vì mỗi người là một cá thể để tạo nên gia đình, mỗi gia đình là một tế bào để tạo nên xã hội. Mọi người đều cố gắng xây dựng đời sống mới thì dân tộc sẽ phú cường.

IV. VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG ĐẠO ĐỨC, NHÂN VĂN, VĂN HÓA HỒ CHÍ MINH VÀO VIỆC XÂY DỰNG CON NGƯỜI VIỆT NAM MỚI TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

1. Học tập và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức, lối sống
2. Học tập và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về nhân văn, văn hoá

1. Học tập và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức, lối sống

- Bồi dưỡng thế giới quan, phương pháp luận của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh.
  - Nêu cao tinh thần yêu nước, yêu chủ nghĩa xã hội, có ý chí vươn lên trong lao động, học tập, bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa
  - Có lối sống lành mạnh, giữ gìn nhân phẩm, lương tâm, danh dự

+ Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh, coi đạo đức là gốc, là nền tảng của con người, gắn đạo đức với tài năng, tài càng cao, đức càng phải lớn.

+ Học tập tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh, một con người giàu sang không thể quyền rũ, nghèo khó không thể chuyển lay, uy vũ không thể khuất phục.

+ Gắn việc phát triển đạo đức với phát triển kinh tế. Phát triển kinh tế là điều kiện thiết yếu, là cơ sở để xây dựng một xã hội có nền văn hoá, đạo đức phát triển. Con người có đạo đức, văn hoá lại là động lực để phát triển kinh tế.

2. Học tập và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về nhân văn, văn hoá

- Xây dựng con người Việt Nam trong thời đại mới với những nội dung sau:

- + Có tinh thần yêu nước, tự cường dân tộc, phấn đấu vì độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, có ý chí vươn lên đưa đất nước thoát khỏi nghèo nàn, lạc hậu.
- + Có lòng yêu thương con người.
- + Có ý thức tập thể, đoàn kết, phấn đấu vì lợi ích chung.
- + Có lối sống lành mạnh, nếp sống văn minh, cần, kiệm, trung thực, nhân nghĩa, tôn trọng kỷ cương phép nước, quy ước của cộng đồng; có ý thức bảo vệ và cải thiện môi trường sinh thái.

+ Lao động chăm chỉ với lương tâm nghề nghiệp, có kỹ thuật, sáng tạo, năng suất cao vì lợi ích của bản thân, gia đình, tập thể và xã hội.

+ Thường xuyên học tập, nâng cao hiểu biết, trình độ chuyên môn, trình độ thẩm mỹ và thể lực

- Giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hoá nhân loại trong quá trình giao lưu, hội nhập quốc tế.

- Thu hẹp dần khoảng cách đời sống văn hóa giữa các vùng miền, giữa trung tâm đô thị và nông thôn.

- Đấu tranh chống sự xâm nhập của những yếu tố *phản văn hoá*.